

27.04.2022

POL-2022-47526

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Poliisihallituksen lausunto valtioneuvoston ajankohtaiselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta, VNS 1/2022 vp

1 Asia

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista lausuntoa ja asiantuntijaa kuultavaksi valtioneuvoston ajankohtaiselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta, VNS 1/2022 vp (jälj. selonteko).

2 Lausunto

2.1 Tausta

Selonteko täydentää valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa, puolustusselontekoa, selontekoa sisäistä turvallisuudesta sekä valtioneuvoston selontekoa EU-politiikasta. Poliisihallitus on lausunut hallintovaliokunnalle yksityiskohtaisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta 18.2.2021 (POL-2021-13107), puolustusselonteosta 12.10.2021 (POL-2021-128380), sisäisen turvallisuuden selonteosta 18.10.2021 (POL-2021-124240) sekä valtioneuvoston EU-politiikkaa koskevasta selonteosta 21.4.2021 (POL-2021-39171).

2.2 Yleistä selonteosta

Selonteko antaa erinomaisen kuvan Suomen turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksista Venäjän hyökättyä Ukrainaan sekä muodostaa hyvän kokonaisuuden näiden muutosten vaikutuksista Suomelle, asiasta käytävän keskustelun pohjaksi. Kuten selonteossa todetaan, muutosten myötä yhteiskunnan kriisinsietokyvyn, kansallisen puolustuskyvyn ja sisäisen turvallisuuden ylläpitämisen merkitys Suomen turvallisuudelle korostuu.

Selonteossa on hyvin tuotu mahdollisten kansainvälisten toimien ohella esiin tarve kansallisen puolustuskyvyn ylläpitämiselle ja kehittämiselle valitsevassa tilanteessa sekä tärkeänä lähtökohtana todettu, että Suomi puolustaa aluettaan ja kansalaisiaan yhteistyössä, kaikkia yhteiskunnan voimavaroja hyödyntäen. Poliisi pitää tärkeänä tarvetta yhteiskunnan kriisinsietokyvyn vahvistamiseksi ja poikkeuksellisiin, laaja-alaisiin ja monitahoisten

hybridivaikuttamisen keinojen kohteeksi joutumiseen varautumiseksi niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Jatkuva uhka-arviointi ja kokonaiskoordinaation parantaminen sekä hybridiuhkien entistä parempi tunnistaminen ja torjuminen yhteistyönä viranomaisten kesken on varautumisen keskiössä. Selonteossa on myös hyvin nostettu esiin, että ajantasaisen tilannekuvan lisäksi selkeät johtamis- ja vastuusuhteet, riittävän joustavat ja mahdollisesti osin päällekkäiset toimivaltuudet sekä kyvykkyys hyödyntää yhteiskunnan tarkoituksenmukaisia kokonaisvoimavaroja kulloisenkin uhan torjumiseksi ovat avainasemassa.

Poliisi tukee myös vahvasti ehdotusta kyberpuolustukseen liittyvien viranomaismaituiden ja toimivaltuuksien selvittämiseksi ja kyberpuolustukseen liittyvän moniviranomaistoiminnan tiedonvaihto- ja yhteistoimintarakenteiden määrittelyä ja rakentamista osana varautumisen kokonaisuutta. Keskeistä on, että valitun ratkaisun tulee tukea yhteistyötä ja tiedonvaihtoa, eikä muodostua tiedusteluviranomaisten yksinoikeudeksi.

2.3 Turvallisuus- ja toimintaympäristön muutosten vaikutukset poliisin toimintaan

Kuten viimeisimmässä sisäisen turvallisuuden selonteossa on mainittu, turvallisuusviranomaisten tehtäväkenttä on viimeisen viiden vuoden aikana pysyvästi monimutkaistunut ja laajentunut – samalla osaamisen vaatimustaso on moninkertaistunut. Erilaisten hybridimallisten uhkien myötä ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden välinen raja on hämartynt ja olemme saaneet seurata kansainvälisiä esimerkkejä konflikteista, joiden yhteydessä viranomaisten välisiä rajapintoja on valtioiden välisissä vihamielisyyksissä pyritty tietoisesti käyttämään hyväksi. Samaan aikaan erilaiset keskinäisriippuvuudet yhteiskunnan eri toimintojen välillä ovat lisääntyneet entistään. Nyt käsillä olevassa selonteossa kuvatus mukaisessa muuttuneessa turvallisuusympäristössä kansallinen vaste perustuu entistä vahvemmin turvallisuusviranomaisten väliseen saumattomaan, harjoiteltuun ja vastuultaan selkeään yhteistyöhön, jossa tilanteen johto on kulloinkin toimivaltaisella päävastuuviranomaisella.

Erityisesti Ukrainan tapahtumat niin lyhyellä kuin pidemmällä aikavälillä ovat osoittaneet, että nykymuotoisissa konflikteissa entistä enemmän avoimien sotilaallisten toimien sijaan hyödynnetään tarkoituksellisesti epäselvää tilannetta sotilaallisten ja ei-sotilaallisten, muun muassa rikollisten toimien välillä. Erilaiset suunnitelmalliset painostus- ja vaikuttamistoimet saattavat jatkua vuosia ennen varsinaista alueellista konfliktia. Tyypillisesti nämä toimet sisältävät rikoksina realisoituvia iskuja kyberympäristössä ja kriittisen infrastruktuurin sabotaasia ja häirintää (mm. GPS häirintä), sekä toisaalta vaikuttamista ihmisten mielipiteisiin ja asenteisiin sekä mahdollisina provosointiyrityksinä eri yhteyksissä (mm. ilmatilanloukkaukset). Poliisin osalta toimet näkyvät lisääntyneinä rikoksina sekä mahdollisina järjestyshäiriöinä ja jännitteinä väestöryhmien välillä. Myös eri toimilla toteutettavaa päättäjien painostamista ja viranomaistoiminnan luottamukseen vaikut-

tamista sekä mielenilmauksien fasilitointia tai niihin provosoimista voi esiintyä. Sotilaallisten toimien lähestyessä on oletettavaa, että rikolliset toimet lisääntyvät entisestään ja kohdistuvat entistä enemmän myös strategisesti tai symbolisesti merkityksellisiin fyysisiin kohteisiin ja jopa fataaleina toimina yksittäisiin luonnollisiin henkilöihin. On myös hyvin mahdollista, että varsinaiset alueloukkaukset alkavat peitellysti sotilaaksi tunnistamattomien henkilöiden toimesta.

Hybridivaikuttamisen laaja-alaiseen keinovalikoimaan saattaa kuulua myös terroriteot. Kansallisen terrorismintorjunnan strategian mukaisesti poliisilla on päävastuu terrorismin torjunnasta. Poliisi on kehittänyt terrorismin torjunnan valmiuksiaan ja osaamistaan 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Painopisteenä on ollut operatiivisen vasteen kehittäminen terrori- ja muiden väkivaltatekojen tehokkaaksi pysäyttämiseksi. Samanaikaisesti on kehitetty väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin tunnistamista sekä ennalta estävää toimintaa arkimaailmassa ja sosiaalisessa mediassa.

Poliisilla on korostunut rooli terrorismin torjunnan ennalta estävässä toiminnassa, terroristiseen toimintaan liittyvien kohdehenkilöiden luokittelussa ja valvonnassa sekä tiedonvaihdossa. Terroristisen toiminnan ennalta estäminen edellyttää aktiivista tiedonvaihtoa ja toiminnan koordinoimista eri viranomaisten kesken. Yhdessä tekeminen ja keskitetty tilannekuva luo pohjan myös myöhemmälle tietojohtoiselle operatiiviselle toiminnalle, josta sisäisen turvallisuuden osalta vastaa ensisijaisesti poliisi. On huomattavaa, että poliisi antaa vasteen kentällä, jos terrorismiteko realisoituu käytännössä, sekä suorittaa sitä koskevan tutkinnan. Tämä ei kuulu esim. tiedusteluviranomaisille.

Poliisilla on Rajavartiolaitoksen ohella keskeinen rooli myös selonteossa huomioidussa laajamittaisessa maahantulotilanteessa, erityisesti tilanteen eskaloituessa yhteiskunnan häiriötilaksi. Jo vuoden 2015 maahanmuuttoaallon yhteydessä oli havaittavissa jännitteitä väestöryhmien välillä, jotka näkyivät poliisin tehtäväkentällä muun muassa mielenosoituksina, lisääntyneinä viharikoksina ja erilaisina järjestyshäiriöinä ja turvaamistehtävinä vastaanottokeskuksissa ja niiden läheisyydessä. Todettakoon erikseen, että näiden lisäksi poliisi on käytännössä kantanut päävastuun maahan saapuvien turvapaikanhakijoiden rekisteröimisestä. Näin on tapahtunut myös tämän hetkisen Ukrainan sodan aiheuttaman maahantulon yhteydessä (poliisi on rekisteröinyt yli 90 % saapuneista), mikä vie ja sitoo poliisin resursseja.

Kaikki edellä kuvatut hybridiuhkiin liittyvät laaja-alaisen vaikuttamisen keinot näyttäytyvät alkuvaiheessa ensisijaisesti sisäisen turvallisuuden toimialalla ja poliisin tehtäväkentällä. Poliisin tulee kyetä sekä vastaamaan realisoituneiden uhkien aiheuttamiin tehtäviin (rikokset ja lisääntyneet järjestyshäiriöt) että myös havainnoimaan heikkojakin signaaleja ulkoisesta valtiollisesta vaikuttamisesta yhteisen tilannekuvan ylläpitämiseksi. Erityisesti siis niin sanottujen harmaiden vaiheiden uhkatiloissa poliisin toimintakyky on nimenomaan maamme ulkoisen turvallisuudenkin kannalta hyvin

keskeinen asia. Poliisin onnistuminen voi estää myös toiminnan eskaloitumista muiden viranomaisten toimintavastuulle. Reagointia realisoituihin ulkoisiin uhkiin on pyritty parantamaan muun muassa toteutetulla aluevalvontalain (755/2000) muutoksilla sekä osaltaan parhaillaan eduskuntakäsittelyssä olevalla sotilaallista virka-apua koskevalla lakiuudistuksella. Lähtökohtana kuitenkin on, että ennen varsinaisia tunnistettavia sotilaallisia toimia vasteen tilanteeseen antaa poliisi.

On myös mahdollista, että mikäli Suomi yhtenä selonteossa mainittuna vaihtoehtona puolustuksensa vahvistamiseksi päätyisi hakemaan Nato-jäsenyyttä ja tulisi kutsutuksi puolustusliiton jäseneksi, kynnys tulkita Suomeen kohdistuneet peitellyt vihamieliset toimet sekä Suomea että puolustusliittoa loukkaaviksi vieraan valtion sotilaallisiksi toiminneiksi nousisi entisestään. Käytännössä tämä saattaisi tarkoittaa sitä, että epäselvissä tilanteissa tultaisiin jatkossa entistä pidempään toimimaan sisäisen turvallisuuden toimialueella ensisijaisesti poliisin toimivaltuuksin.

Selonteossa on kuvattu turvallisuustilanteen muutosten vaikutuksia sisäiseen turvallisuuteen sekä rajaturvallisuuteen. Sisäisen turvallisuuden osalta on lyhyesti kuvattu sodan mahdolliset vaikutukset rikollisuuteen, jotka saat-tavat näkyä muun muassa sotatarvikkeiden laittomana kauppana tai päättymisenä rikolliseen käyttöön, järjestäytyneen rikollisuuden siirtymisenä muuttoliikkeen mukana tai hädänalaisten ihmisten päättymisenä rikollisuuden uhreiksi. Sen sijaan selonteossa on jäänyt sisäisen turvallisuuden osalta kokonaan vaille huomiota turvallisuusympäristön muutokseen liittyvä varautumisen näkökulma sekä edellä kuvattu poliisin keskeinen rooli ensivasteviranomaisena Suomeen kohdistuvien hybridimuotoisten turvallisuusuhkien yhteydessä, erityisesti niiden realisoituessa. Niin ikään muuttunut turvallisuustilanne saattaa vaikuttaa ihmisten kokemaan turvallisuuden tunteeseen ja lisätä pahoinvointia väestön keskuudessa, joka mahdollisesti näkyy poliisin tehtäväkentällä lisääntyneinä yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvinä häiriöinä sekä erilaisina lisääntyvinä rikoksina kuten ryöstöinä, pahoinpitelyinä, vahingontekoina tai tuhotöinä.

Lisäksi kokonaan oma kysymys on poliisin rooli silloin, jos Suomessa sytyisi sota. Poliisin tulisi tällöinkin suorittaa kaikkia perustehtäviänsä poikkeuksellisissa olosuhteissa ja lisäksi mm. erikoiskoulutetulla henkilöstöllään tunnistaa ja estää vihollisen suomalaisiin päättäjiin ja kriittiseen infraan kohdistuvia operaatioyhteyksiä.

2.4 Kriisinsietokyvyn vahvistamisesta ml. hybridivaikuttaminen

Hybridivaikuttamisen eli laaja-alaisen vaikuttamisen keinot sopeutuvat valitsemaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja vaikuttamiskeinot voivat olla moninaiset. Ennen Krimin valtausta Venäjä pyrki kiistämään kaikkinaisen hybridivaikuttamisen ja sen jäljet pyrittiin peittämään. Ukrainan itäosien valtaamisen jälkeen vallatuilla alueilla Venäjän vaikuttamisen toiminta tuli aiempaa näkyvämmäksi. Venäjän hyökättyä helmikuussa 2022 myös

muille Ukrainan alueille, Ukrainan viranomaisten mukaan hybridivaikuttaminen ei ole nykyisellään enää niin peiteltyä kuin aiemmin.

Hybriditoiminnassa vieraan valtion intressissä on mm. vaikuttaa kansalaisten ja päätöksentekijöiden toimintaan normaalioloissa siten, ettei vaikuttaja voida suoraan tunnistaa, jolloin suuren yleisön mielipiteet kääntyisivät vaikuttamista tekevää valtiota vastaan. Tämän vuoksi informaatiovaikuttamisessa voivat korostua jakolinjojen syventäminen, vastakkainasettelun lisääminen ja viranomaisten sekä poliittisten toimijoiden painostaminen ja luottamuksen murentaminen esimerkiksi erilaisilla huhuilla tai syytöksillä viranomaisten puolueellisuudesta.

Poliittisen tilanteen kiristyessä vaikuttamisesta tulee näkyvämpää ja vieraan valtion toimet voivat ennakoida vaikuttamisen suuntaa, kuten Venäjän Suomen suurlähetystö toimi kerätessään tietoja "lainvastaisista toimista" venäläisiä tai venäjää puhuvia vastaan. Vaikuttaminen tällaisessa tilanteessa on kolmitahoista. Ensinnäkin halutaan tuoda esille, että vaikuttajavaltio seuraa aktiivisesti siihen tai sen kansalaisiin kohdistuvia tekoja. Toiseksi annetaan ymmärtää ennakoivasti, että näihin ihmisryhmiin kohdistuu lainvastaisia tekoja muita enemmän ja vaikuttajavaltio on niihin valmis reagoimaan. Kolmanneksi viranomaistoiminnalle halutaan asettaa paineita ja käyttää kohdevaltion toimia poliittisessa narratiivissa vaikuttajavaltiota hyödyttävästi tai kohdevaltion viranomaisia heikentävästi.

Kun yleinen mielipide on kääntynyt selvästi vaikuttajavaltion toiminnan tuomitsevaksi, voi hybridivaikuttamisesta tulla näkyvämpää, ja mikäli tekijä tunnistetaan, niin tekoa ei välttämättä edes kiistetä ja sitä voidaan puolustella omien intressien suojelemisena. Tällaisella toiminnalla voidaan vaikuttaa erityisesti kansalaisten turvallisuuden tunteeseen luomalla sisäisen turvallisuuden ympäristöstä epävakaa.

Laaja-alainen vaikuttaminen voi näyttäytyä poliisille yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ulkoa ohjattuina tai vahvistettuina häiriöinä tai vakavuusasteiltaan erilaisina rikoksina, joiden motiivi ei ole välttämättä selvillä. Teot voivat olla yksittäisiä ja rikoksina lieviä, jolloin intressi tapauksen selvittämiseksi ei ole korkea, mikäli tekijä ei ole selvillä. Lisäksi on tyypillistä, että vaikuttamisen alkuvaiheessa toimia on hyvin haastava varmuudella näyttää vieraan valtion suoraan tai välillisesti toteuttamiksi.

Hybridivaikuttamisen määritelmänä käytetään usein sitä, että toiminnan taustalla ja motiivina on vieraan valtion vaikuttaminen. Määritelmä rajaa jossain määrin sitä, minkälaiset toimet nousevat esille laaja-alaisen vaikuttamisen havainnoinnissa. Heikkojen signaalien tulkinnassa lähtökohta on se, että mikäli taustalla ei näytä olevan vieraan valtion vaikuttamistoimia, niin osa hybrivaikuttamisen tai sellaisen valmistelun teoista voi jäädä havainnoimatta. Poliisi kerää koko sensoriverkostollaan tietoa hybridivaikuttamista ja -operaatioista sekä huomioi toimialallaan pienetkin signaalit osana kokonaistilannekuvaa.

Viranomaistoiminnan kannalta laaja-alaisen vaikuttamisen ilmenemismuotojen koolla ei välttämättä ole niinkään merkitystä – esimerkiksi viranomaisiin tai valtiojohtoon kohdistetut toimet saavat laajasti julkisuutta, vaikka toimijana olisi yksittäinen henkilö tai hyvin pieni laittomaan toimintaan ryhtynyt kotimainen ryhmä.

Poliisin rooli johtavana sisäisen turvallisuuden toimijana tarkoittaa sitä, että poliisin tietoon tulee päivittäin tapauksia, joista osa täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön ja joiden osalta tekijän motiivi ei ole tiedossa. Tällaisen tiedon yhdistäminen muilla viranomaisilla olevaan tietoon olisi erittäin tärkeää hybridivaikuttamisen torjumiseksi ja tunnistamiseksi. Poliisin laajan tehtäväkentän vuoksi olisi myös tärkeää, että poliisi saa muilta toimijoilta riittävästi tietoa mahdollisesta hybridivaikuttamisesta, jotta poliisin toimintaa voidaan kohdistaa oikein. Asiaan liittyy haasteita muun muassa tiedustelulakien ns. palomuurisäännösten kynnyksen osalta.

2.5 Taloudesta

Taloudellisten vaikutusten osalta selonteossa todetaan, että rahoitustarpeita koskevat asiat käsitellään ja niistä päätetään valtiontalouden normaalin kehysvalmistelun yhteydessä valtion talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa, sovittaen ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa.

Selonteossa on kuitenkin tunnistettu uskottavan ja ajantasaisen puolustuskyvyn merkitys ja todettu, että puolustuskykyä kehitetään nopeutetulla aikataululla muuttuneen toimintaympäristön kasvaneiden vaatimusten mukaisesti puolustukseen osoitettavilla lisäresursseilla. Niin ikään Rajavartiolaitoksen merkityksen alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa sekä sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävissä katsotaan muuttuneessa toimintaympäristössä korostuneen. Sekä Puolustusvoimien että Rajavartiolaitoksen suorituskykyä parannetaan muiden toimien ohella muun muassa henkilöstömäärää lisäämällä.

Samoin kuin aiemmin kuvatulla tavalla poliisin rooli hybridiuhkiin varautumisen kokonaisuudessa, myös poliisitoiminnan resursointi ja suorituskyvyn turvaaminen ovat jääneet selonteossa vaille huomiota.

Tuoreen JTS -päätöksen perusteella poliisin taloustilanne on hyvin haastava vuodesta 2023 lukien ja jo tänä vuonna on nykytason ylläpidossa haasteita. Lisäksi tulevat geopoliittisen tilanteen muutokset vaikeuttavat poliisin taloudellista näkymää entisestään. Poliisi joutuu aloittamaan JTS -päätöksen perusteella välittömät sopeuttamistoimet kevään 2022 aikana. Yli 10.000 henkilön organisaationa poliisilla ei ole mahdollisuutta odottaa syksyn kehyspäätöksen mahdollisia vuodeksi kerrallaan tehtäviä ja epävarmalla pohjalla olevia lisäyksiä. Suunnittelu on välttämätöntä perustaa nykytasoon ja ajantasaiseen rahoitusnäkymään.

Poliisin nykykehyksellä määrärahaileikkaukset kohdistuvat väistämättä myös henkilöstömenoihin. Vuonna 2022 poliisi-htv:n tasoksi arvioidaan

noin 7 500 htv:tä. Hallitusohjelman tavoite ollaan kuluvana vuonna saavuttamassa merkittävien määräaikaisten lisäysten (LTAE IV 2021) sekä viime vuodelta muista syistä siirtyneen määrärahan turvin. Pysyvä kehystaso ei tavoitteen saavuttamista olisi mahdollistanut.

Tavoitellun HTV-tason ylläpito ei siis ole mahdollista enää vuonna 2023, sillä nopealla aikataululla tehtäviä muita määrärahaileikkauksia pakollisista, pysyvistä menoista (erityisesti ICT, toimitilat, konsernin strategiset hankinnat) ei kyetä tekemään siten, että ne vaikuttaisivat määrärahatarvetta alentavasti jo vuoden 2023 alusta alkaen. Erikseen todetaan, että em. seikkoihin kohdistuvat leikkaukset lamauttaisivat poliisin kyvyn toimia. Pelkästään ICT-ympäristön romahtaminen vaikuttaa toimintakykyyn ratkaisevasti. Hankintojen keskeyttäminen tai merkittävä alasajo heikentää poliisin toiminta-valmiutta ja kykyä huolehtia suojauksestaan. Tällä on sekä nopeita että kauaskantoisia seurauksia. Työnantajavelvoitteiden laiminlyöminen siten, että poliisin oma varustaminen ja suojaus heikentyy ratkaisevasti, ei ole mahdollista.

Alustavasti arvioidaan, että poliisimiesten taso joudutaan laskemaan vuodesta 2023 lukien vähintään noin 7 250 poliisimiehen tasolle. Tämä 7 200 - 7 250 poliisimiehen taso nähdään kriittisenä tasona, jonka alle ei missään yhteydessä normaalitilassakaan tulisi mennä. Jo tämäkin vähennys tulee vaikuttamaan merkittävästi poliisin toimintakykyyn ja mahdollisuuksiin saavuttaa toiminnallisia tavoitteita, kehittää uusia toimintatapoja tai ylläpitää tällä hetkellä määräaikailla resursseilla perustettuja toimintoja (ennalta estävä toiminta, ihmiskaupparikostorjunta, harva-alueen poliisitoiminta). Jotta muilta leikkauksilta kokonaan välttyttäisiin, olisi poliisimiesten htv-tason oltava jopa tätäkin alhaisempi. Muut leikkaukset kohdistetaan palvelun ostoihin ja hankintoihin, ja ne kohdentuvat ICT-menoihin, ajoneuvohankintoihin ja muihin varusteluhankintoihin. Muun (siviili)henkilöstön määrää joudutaan myös mahdollisesti arvioimaan.

Edellä kuvatun perusteella on todettava, että sisäisen turvallisuuden merkitystä ja poliisin roolia turvallisuusympäristön kokonaisuutoksiin varautumisessa ja hallinnassa ei ole kehysvalmistelun yhteydessä tunnistettu. Tilanteella on sisäisen turvallisuuden johtavalle viranomaiselle moninaisia resurssi- ja muita vaikutuksia. Viimeisimmän sisäisen turvallisuuden selonteon mukaan viranomaisen toiminnan painopiste on korjaavien toimenpiteiden sijaan vahvasti ennalta ehkäisyssä. Suomen turvallisuuden ja alueellisen koskemattomuuden varmistamisessa ennalta ehkäiseminen on, jos mahdollista, vielä tärkeämpi lähtökohta. Poliisin rooli ensihavaintojen tekijänä ja ensivasteen antajana on kriittisen tärkeä. Toivottavaa on, ettei puolustuskyvyn parantamiseksi suunniteltuja miljardiluokan lisäpanostuksia vesitetä yhden keskeisen turvallisuusviranomaisen resursoinnin laiminlyömisellä.

2.6 Tarpeet turvallisuusympäristön muutoksiin vastaamiseksi

Lopuksi Poliisihallitus nostaa esiin muutamia keskeisiä lainsäädäntötarpeita selonteossa kuvattuihin turvallisuusympäristön muutoksiin vastaamiseksi.

Poliisilla ei ole olemassa olevaa reserviä ja se tarvitsee nykyvoimavaroiltaan ja nykyisessä turvallisuusympäristössä reservin tavalla tai toisella järjestettynä. Reserviä tarvitaan täydentämään poliisin henkilöstöä yllättävissä ja laajoja henkilöresursseja vaativissa tilanteissa, joihin ei ole mahdollista eikä edes tarkoituksenmukaista varautua poliisin pysyvin resurssien (esim. monimuotoisten ja jopa yhtäaikaisten turvallisuusuhkien realisoituminen, terrori-isku, suuronnettomuus tai luonnon- tai ympäristökatastrofi).

Reservipoliisia koskeva hallituksen esitys raukesi edellisellä hallituskaudella. Tarve reserville kuitenkin on muuttumaton ja laajasti tunnistettu. Sisäministeriö on asettanut työryhmän selvittämään reservin toteuttamisen mahdollisuuksia.

Poliisi tarvitsisi myös tiedustelukyvykkyytensä tueksi selkeämpää lainsäädäntöä. Poliisin tulisi tarkkaan säännellyissä tilanteissa ja tarkoituksissa saada vakavien rikosten ja muiden sisäisen turvallisuuden vakavimpien häiriöiden ennalta estämiseksi tarvittavaa tietoa jo astetta ennen kuin kehtään voidaan perustellusti epäillä yksilöidystä rikoksesta tai olettaa syyllistyvän sellaiseen. Tämä koskee tilanteita, joissa on tunnistettu mahdollinen turvallisuusuhka. Jotta voidaan suojata jotakin ennalta, on tiedettävä, mitkä tekijät uhkaavat suojattavia oikeushyviä. Nyt näin ei ole - tässä on poliisin toimivaltuuksien keskeinen aukko. Poliisin tiedustelukyvykkyys ei voi rakentua muiden (kuten tiedusteluviranomaisten) varaan.

Tiedustelun näkeminen pelkästään esimerkiksi sotilas- ja siviilitiedustelun varaan rakentuvana ei ole riittävää. Suomen turvallisuutta ja yhteiskunnan varautumista on tässäkin asiassa kehitettävä kokonaisuutena yhdistämällä toimivalla tavalla voimassa oleva – ja kehittämistä vaativa – rikostorjuntasäännöstö siviili- ja sotilastiedustelulakeihin. Sisäministeriö on asettanut selvitysmiehen poliisin rikostiedustelulainsäädäntöä koskevan tarpeen selvittämiseksi.

Puolustusvoimien virka-apusta poliisille annetun lain (781/1980) uudistaminen on parhaillaan eduskuntakäsittelyssä. Lakiin ehdotetut muutokset kehittäisivät viranomaisten virka-apuun liittyvää prosessia, jotta poliisilla olisi paremmat mahdollisuudet estää esimerkiksi suureen ihmisjoukkoon kohdistuvia vakavia rikoksia ennalta ja hyödyntää erittäin poikkeuksellisesti realisoituvissa tilanteissa puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen kalustoa ja välineitä nykyistä tehokkaammin. Muutos parantaisi osaltaan turvallisuusviranomaisten yhteistä kykyä reagoida nopeaan tilanteeseen hybridiuhkien realisoituessa epäselvässä tilanteessa. Lisäksi oikeusministeriö on käynnistänyt valmiuslain pikaiseen tarkastamiseen koskevan valmistelun, jonka lähtökohtana on niin ikään hybridiuhkien reagoimiseen liittyvän kyvykkyyden parantaminen.

Poliisiylijohtaja

Seppo Kolehmainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 27.04.2022 klo 11:58. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.